

La llibertat creadora

ANNA M. GIL

ASSAIG

Francesca Bartrina, *Caterina Albert/Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura*. Eumo. Vic, 2001.

Enric Sòria, en un assaig sobre la novel·la realista, carrega contra *Solitud* de manera contundent. Diu que tots els crítics plegats no el podran convèncer mai de la validesa d'aquest "deliri monstruós". I no és el primer a manifestar el seu desacord amb aquells que han situat l'obra de Caterina Albert (l'Escala, 1869-1966) en un lloc preponderant del canó català modern. Joan Fuster l'havia definida com "la pura calamitat d'una tragèdia vulgar", producte d'un "determinisme simplista malentès de Zola i els seus sequaços". Josep Pla, de la seva banda, es preguntava si al camp hi ha la profusió de drames que l'escriptora suposa i veu, i assegurava que l'atractiu per al lector prové de les aptituds de Víctor Català pel gènere policíac. Unes aptituds que, segons Pla, afloren en despullar l'obra d'escenografia maeterlinckiana, de costumisme, naturalisme i sociologia artísticorecreativa. I Maragall, que havia fet una bona valoració d'*El cant dels mesos*, escrit -pensava- per

un poeta conegut i amb experiència que s'amagava sota un pseudònim, va bescantar els *Drames rurals* per l'estil recargolat i la visió parcial de la vida al camp. Maragall no va saber fins a més tard de l'autoria femenina d'aquests llibres; per la qual cosa no se li poden atribuir els prejudicis contra les escriptores, compartits per la majoria dels prohoms del món literari de l'època i que, un moment o altre, també afectarien Caterina Albert. Per sort, les opinions expressades més amunt, s'hi estigui d'acord o no, demostren que la producció de Víctor Català ja no està mediatitzada per criteris extraliteraris. I Francesca Bartrina continua en aquesta línia a l'hora d'introduir-nos en la figura i l'obra de l'autora empordanesa, que aborda des d'una perspectiva inèdita i àmplia, tot analitzant aspectes formals i de contingut amb una sòlida base teòrica que ens ajuda a comprendre.

Quant a la figura, Bartrina parteix de les reflexions de Joan Rivière sobre l'emascament lligat a la feminitat i de la teoria del desig lacaniana per parlar de la construcció del personatge públic: la senyoreta de classe benestant, humil i prudent, allunyada de la vida urbana i literària, sotmesa als deures familiars i escriptora casual. Un personatge misteriós i subversiu, de sexualitat imprecisa, la qual cosa va condicionar la re-

Una fotografia de joventut de Caterina Albert (Víctor Català)

cepció de les seves obres, bastides a partir de dos eixos principals: la sensualitat de la bellesa femenina i la solidaritat entre dones. Albert, però, no volia el qualificatiu de dona emancipada. El seu feminisme,

segons demostra Bartrina, passava pel sedàs del catalanisme conservador de l'època i preferia la millora de les condicions de vida al canvi de les estructures dominants. D'altra banda, va col·laborar en revistes de

dones nacionals i estrangeres. I la relació epistolar amb les escriptores del seu temps va ser cordial i fecunda: les autores joves li enviaven els seus escrits, i encoratjava Dolors Monserdà, vint-i-quatre anys més gran, a seguir endavant, malgrat els entrebancs que li havien posat

autors com Narcís Oller.

Francesca Bartrina rellegeix, des de la crítica feminista, la producció de l'autora. Analitza l'únic projecte autobiogràfic, *Mosaïc*, un conjunt de proses poètiques escrites paral·lelament a l'obra de ficció; el teatre, la poesia i la narrativa curta; *Solitud*, condemnada a ser el paradigma del ruralisme i l'estètica modernista; i la novel·la oblidada, *Un film (3.000 metres)*. I s'allunya de la interpretació canònica dels textos per abordar aspectes fins ara poc tractats: el trencament amb els esquemes patriarcal i l'angoixa de l'autoria, la identitat i la diferència, les relacions heterosexuales, l'eroticisme. I la desproporció, el desordre, l'arbitrarietat i la simplicitat

que, contra tota previsió, van caracteritzar el darrer i injustament oblidat llibre de l'autora que s'acosta a l'estètica cinematogràfica. Aquest va ser un últim acte de llibertat creadora.

El tren, metàfora d'Europa

FRANCESC GUERRERO I BORRULL

NARRATIVA

Xavier Moret, *Europa Express. Un viatge en tren, de Lisboa a Moscou, amb cent escriptors de tot el continent*. Columna. Barcelona, 2001.

L'estiu passat, el narrador i periodista Xavier Moret (Barcelona, 1950) fou seleccionat per formar part del tren de la literatura, un enginy alemany (com no podia ser d'altra manera) que aglutinà durant sis setmanes 102 escriptors de gairebé tots els països del Vell Continent en un viatge que recorregué onze països de Lisboa a Berlín. D'aquella experiència, Moret ens devia als lectors una cosa: el llibre. Ja el tenim aquí. I com molt bé ens té acostumats (ho féu de manera excel·lent a *Amèrica Amèrica. Viatge per Califòrnia i el Far West*, Empúries 1998; i hi tornà a *Boomerang. Viatge al cor*

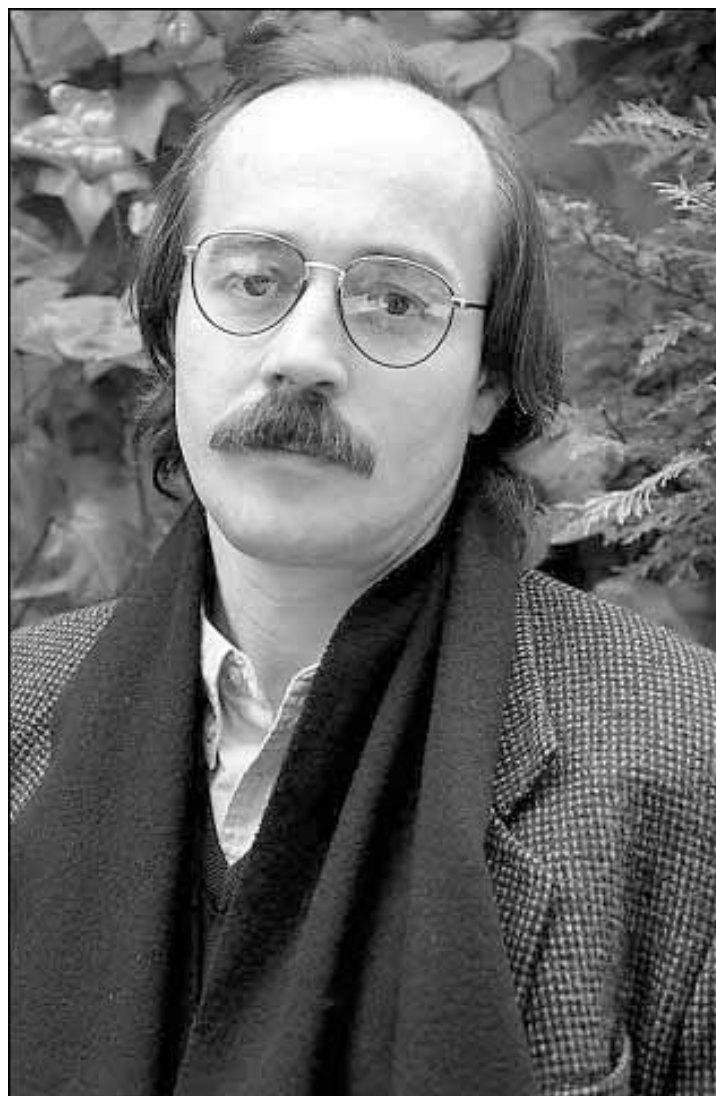
d'*Austràlia*, Empúries, 2000), el llibre desperta un interès que ens reté amatents fins a les últimes planes.

Al tren hi viatjaven 102 escriptors d'entre els 23 i els 73 anys i que provenien de 42 països amb quaranta llengües diferents. Només hi faltaven representants d'Andorra (malgrat que les lletres catalanes les representava el mateix Moret), el Vaticà i Noruega. La proporció de dones era tan sols d'un 22% i els acompanyaven deu membres de l'organització i uns trenta assistents. Hom pot ben imaginar que amb una tria tan híbrida, la complexitat de situacions hi era assegurada. Moret insisteix, per damunt d'aspectes literaris o culturals, per la banda humana i lúdica del viatge.

A Lisboa, els 102 escriptors reberen el convit del Nobel José Saramago per explorar els territoris humans que descobriren en ells mateixos. A partir d'aquí, poca literatura i molta evasió -a vegades massa mullada en alcohol- que

mou per inèrcia alguns personatges realment divertidíssims. És el cas d'"el sempre sorprenent i misteriós Txinguis", de l'Azerbaidjan, amb un anglès incompreensible.

A mesura que el viatge avança, el traspàs d'oest a est transforma les comoditats en inquietuds i animadversió pel passat negre dels països d'influència soviètica. De recepció en recepció, i de discurs en discurs, la frase "el tren, aquesta metàfora d'Europa" es converteix en l'inevitable discurs de les moltes Europes que passen pel davant de molts -i diversos- europeus. Però Moret avisa: "Si es creia que aquell viatge es podia resumir en una frase, mai no sabria el que havia estat l'Exprés de la Literatura". I és ben veritat que al llibre s'hi contenen les altres Europes, les imaginàries -les possibles-, que són aquelles que sobrepassen els límits de la Unió Europea i que, vertebrades per la cultura, haurien de moure el nostre futur, que és europeu i divers.

Xavier Moret torna a la literatura de viatges